

ARGO

Paní
Degasová

ARTHUR
JAPIN

přeložila Radka Smejkalová

Paní Degasová

ARTHUR
JAPIN

Z nizozemského originálu Mrs. Degas,
vydaného nakladatelstvím Uitgeverij De Arbeiderspers v roce 2021,
přeložila Radka Smejkalová.

Odpovědná redaktorka Ivana Tomková.

Přebal, grafická úprava a sazba Tereza Králová, Studio Visualist.

Jazyková redakce Veronika ter Harmsel Havlíková.

Jazykové korektury Marie Černá a Eva Brucknerová.

Technická redaktorka Saša Švolíková.

Vydalo nakladatelství Argo, Milíčova 13, 130 00 Praha 3, www.argo.cz,
roku 2021 jako svou 4 678. publikaci.

Vydání první.

Vytiskla tiskárna Těšínské papírny.

ISBN 978-80-257-3575-6

Naše knihy distribuuje knižní velkoobchod Kosmas.

Sklad: Za Halami 877, 252 62 Horoměřice

Tel.: 226 519 383

E-mail: odbyt@kosmas.cz

www.firma.kosmas.cz

Knihy je možno pohodlně zakoupit v internetovém přátelském knihkupectví

www.kosmas.cz

Pro L. J. a B. M.

*„Pracujeme ve tmě – děláme, co můžeme – dáváme, co máme.
Pochybovat je pro nás vášní, vášně je naším úkolem.
Vše ostatní je počítlost umění.“*

HENRY JAMES, *The Middle Years*

Prázdný bílý list, který je třeba zaplnit.

První čára... Touha ji hledat. Odvaha ji nakreslit. Ruka se nervózně třepotá nad papírem. Prsty jako vážka, jež se bojí dotknout země. Hledá. Tápe. Pak s úlekem opět vzlétá. Okamžik zaváhání, kdy je všechno ještě pouhou ideou. Až do prvního tahu jsou všechny cesty otevřené. Požehnané zoufalství. Všemocná nevědomost.

Uhel nakonec dosedne a přes neposkrvněnou plochu udělá černou brázdou.

Obrazotvornost se nenávratně přeměnila v zobrazení. První čára, vůči níž se vyhraní druhá. Jakmile je plátno jednou poskrvněno, jakmile započal útok na prázdný list, musí člověk pokračovat v tom, s čím začal.

Lituje, maže. Začmárá krásu, přeškrtně ideál. Tvoření je omezování. Přivedeme-li ideu k životu, připravíme ji o nekonečnost. V tom spočívá podstata i naší existence. Dané hranicemi. Tvořit znamená zbavit se možnosti. Přiškrtnit potenciál. Vzdát se svobod a uskromnit sny. Ukotvit myšlenky. Zabarikádovat únikové cesty. Člověk se domníval, že dokáže všechno, ale dosáhne jen jednoho. Zaplní list.

Čtyři hodiny jsem kdysi jedné ze svých modelek pročesával vlasy, jen abych poznal jejich strukturu, abych se dokázal do ní vžít, abych se stal ženou, abych si osvojl pohyb česání, a teprve pak jsem se odvážil načrtnout první pramen.

„Nikdy nemaluj podle skutečnosti,“ varoval mě Ingres, „jenom po paměti.“

Umělec viděl nekonečno možností. A z nich všech nedokázal ztvárnit více než jednu. Proto sám nikdy nemůže být spokojený.

A přesto, jakmile dílo dokončí, ho všichni chválí za to, že z ničeho dokázal vytvořit něco. Jenže to, co člověk stvoří, nevzniká z ničeho, nýbrž ze všeho.

37, RUE
VICTOR-MASSÉ

Paříž, 1912

První zpráva

Z toho starce, místa a z té jeho rozduřené se mi skoro roztřáslly nohy. A přesně jak jste říkal, božíčku, ta jeho hlava, on dočista zpustl! Určitě si už nejméně dva tři roky nestříhal vlasy ani vousy, a že by se myl, o tom si můžeme nechat jen zdát. Že se někomu chce takhle žít. Vlastně ne, s tím samozřejmě chtění nemá mnoho společného, spíše člověk v sobě nenajde vždy dost odvahy.

Chvilí jsem si myslela, že se mi zlomí hlas, ale on si ničeho nevšiml. Vůbec nezapochoyboval, že mě posílá stará Zoë, abych vystřídala chudinku holku, která mu v tom jeho kutlochu teď dočasně vaří a uklízí a děsně mu leze na nervy.

Napadlo mě, že mu ten blud nebudu vyvracet. To bych na něj ušila pěknou boudu. Možná by to tak bylo dokonce i lepší. Jako pomocnice v domácnosti bych mohla volně chodit dovnitř a ven a všechno mít pod kontrolou. Měla bych přístup do všech místností, aniž by to vyvolávalo pochybnosti, a kdyby mě přistihl s rukama v zásuvce, kde nemám co pohledávat, tak by se to dalo jednoduše obhájit velkým úklidem.

Kdybych byla chladnokrevnější, odvážila bych se možná od našeho plánu odchýlit, uvázat si zástěru a přisvědčit, že jsem nová služebná. Na našem komplotu by se tím nic nezměnilo. Zadržela mě obava, že

bych se prozradila hned u prvního jídla, protože jak mi Estelle – budiž jí země lehká – až příliš často vyčítala: jestli mi něco nejde, tak vaření.

Takže jsem se držela plánu, na němž jsme se spolu dohodli, a řekla mu, že jsem byla přijata na to volné místo.

„Jaký volný místo?“ hartusil. „Tak se zase rychle otočte na podpatku, slečinko, a zkuste to někde jako švadlena, protože já o žádným volným místě nevím.“

Trvala jsem na svém, jak jste mi poradil, že mě najal Paul Durand-Ruel a že jsem už dopředu dostala zapláceno, abych Degasovi pomohla s inventarizací archivu a se stěhováním. (Doufám, že se můžete spolehnout, že Paul a jeho synové nás budou krýt, kdyby si to snad chtěl ověřit?)

„Ať se doprčič staraj sami o sebe!“ vyštěkl. „Ze všech svízeli staroby je nejmíň snesitelná charita. Všem radím, ať umřou zamlada, protože ve stáří se člověk udusí nevyžádanou pomocí.“

Dostavila jsem se pod záminkou práce. Takže jsem se podle toho i chovala. Vytáhla jsem zápisník a úřednickým tónem mu položila několik otázek.

„Ke kterému datu je nutné dům uvolnit?“

„Když by mělo bejt po vůli stavařů? Do konce měsíce.“

Prsty bezmyšlenkovitě přejížděl po dřevěném táflování stěn, jako by hladil psa, který škemrá o pozornost. „Možná se to dá o týden nebo dva protáhnout. Každopádně ještě před létem to tu chtějí mít všechno srovnané se zemí a začít stavět. Podnikatelé. Bez srdce. Všem se daří až moc dobře. Pozemek stojí majlant, nemůžou se dočkat, až shrábnou zisk.“

„Kolik tu máte podlaží?“

„Tři.“

„A je všude tolik věcí jako tady?“

„Víc. Říkal jsem si, že v tomhle pokoji udělám trochu místa pro nezvané hosty.“

Spokojený se svou výčitkou se na mě poprvé upřeně podíval.

Jako by člověk hleděl do umrlčí lebky! Sice se mi od Vás dostalo varování, ale stejně se mi sevřelo srdce. Opravdu je možné, že z pohledu, který dal světu tolik barvy, zbylo jen tohle?

Nevim, jak na tom byl, když jste ho viděl naposledy, ale mezitím mu atrofovala svalová tkáň. Tuk za očními bulvami se rozpustil, má je zapadlé v důlcích. Jejich hloubku umocňuje okolní kůže, která je nezdravě tmavá, mrtvolně namodralá. Oční víčka mu visí na půl žerdi jako stažená opona před prázdným jevištěm. A za nimi, utopené mezi řasami, jako dvě špendlíkové hlavičky civí do prázdna zorničky.

Tohle jsou oči, které si mě kdysi prohlížely?

Tehdy mě jimi určitě trpělivě hltal. Nebo spíše netrpělivě, protože zatímco se činil nad skicářem, jsem určitě neležela bez hnutí. (Vím, že Vaše děti ho přiváděly k šilenství, protože když se je pokoušel namalovat, pořád si jenom hrály a lezly kolem. Bohužel to je v podstatě to jediné, co si z toho chudáka dnes dokážou vybavit: jeho bezbřehé zoufalství nad faktem, že mu nehodlají posedět bez hnutí jako ty jeho pařížské modelky.)

Jste si jistý, že stále ještě vidí obrysy a rozeznává stíny? Zdálo se, že se mým směrem podíval spíše náhodou, protože když jsem si leknu-tím rozpačitě poposedla, už mě dál pohledem nesledoval, zíral upřeně někam za moje ramena, zahleděný do nekonečné nicoty.

„V prvním patře mám sbírku umění,“ začal vyjmenovávat. „Tady žiju se svým odvěkým harampádím, a nahoře mám ateliér a tam... no, tam toho je... V průběhu let tam samozřejmě pořád něco přibývalo, výtě-žek dlouhého plodného života.“

„A to všechno je uskladené tady nahoře?“

„Uskladené?“ Uhodil pěstí do stolu. „Vypadám snad, jako bych už umřel? Moje díla nejsou, uskladená, slečinko, jen čekají, až si je zase vezmu do parády.“

„Takže vy stále pracujete?“

„Dýchám.“

„Myslela jsem...“

„Nevím, co vám napovídali, ale všechna ta nedokončená díla si беру s sebou, sochy, každé plátno, které ještě nepovažuju za hotové, všechno. Bez ohledu na to, jak moc rád by Paul na mně vydělal, nic z toho do jeho galerie nepřijde.“

„Beru na vědomí. Všechna nedokončená díla se budou stěhovat s vámi. Nakonec proč ne? Pokud na to v novém příbytku máte dost místa...“

„To budeme vědět, až najdeme nějakou vhodnou adresu.“

„Chcete říct, že vám ještě žádné nové bydlení nenabídli?“

„Mraky! Každý den kvůli tomu otravujou, ale já se nenechám nikým do ničeho uvrtnat. Ani mě nenapadne odstěhovat se z devátého obvodu. Tohle je moje čtvrt. Tady jsem se narodil a tady umřu. Dál než za Pigalle ani krok. Jinak si tady klidně počkám na demoliční kouli.“

„Já jsem naopak vyrozuměla, že jste byl vždycky velice podnikavý. Jste. Zvědavý. Takový dobrodruh, že jste procestoval půlku světa...“

„To jste od někoho, ať už je to kdokoliv, ‚vyrozuměla‘, nebo to taky všechno stálo v tom prokletém inzerátu?“ Vyskočil jako laň, která zavětrila lovce. „Podívejte se, slečinko, já nevím, co tady pohledáváte. Moji sbírku zinventarizují Joseph a Georges Durand-Ruelovi, Paulovi synové. Nebo snad umění rozumíte stejně dobře jako mému životu?“

„Vůbec ne, já...“

„A ještě něco: jestli se odtud dostane ven jedno jediný písmeno, tak se s vámi budu soudit, dokud vás exekutor neodrbe na kost.“

„A co by se mělo dostat ven? Ode mne se nikdo nic nedozví.“

„Slyším, jak si tam něco čmáráte. Děláte si poznámky! Inzerát v novinách, do řiti! Vy tu nejste kvůli inzerátu v novinách, nýbrž z novin, poslali vás na mě z redakce. Moc pěkný, takovej článkuček o starým Degasovi. Hele na něj, jak se utápí v tý své mizérii. Pěkně ho ještě jednou vykoupeme v jeho zašlý slávě! Třeba se nám z toho blázna podaří ještě vyrazit nějaký pěkný skandální výrok, nebo Medvěda ještě jednou

vyprovokujeme, aby vytasil na lidstvo drápy, aby se rozohnil, a pak z něj zase uděláme antisemitu. To vydá na dvojnásobnej náklad, ne?“

Chvíli jsem se obávala, že takhle bude blouznit dál a že celá naše mise přijde nazmar, ale nakonec – neptejte se jak – se mi ho podařilo uklidnit a s velkým úsilím jsem ho přesvědčila o své bezúhonnosti a nejlepších úmyslech.

„Můžu vám pomoci s tolika věcmi,“ nabízela jsem mu. „Administrativa, dopisy, knihy, staré papíry. Někdo se tím přece musí probrat, než se to uloží do krabic a beden. Někdo musí roztřídit, která korespondence se má zachovat a co může pryč. Na čem lpíte a co byste nejraději spálil. Člověk za život nastřádá tolik slov, někdo bude muset být vašima očima.“

Zamyslel se a přikývl.

„Není to příjemné pomyšlení,“ pokračovala jsem, „to mi je jasné. Vždyť mě vůbec neznáte! Proč byste mi měl svěřit něco tak osobního? Nejedná se jen o věci. Dům, v němž člověk tak dlouho žije, se zaplní více než jen věcmi.“

Vstala jsem a měla se k odchodu.

„Tak si to v klidu promyslete. Nabízím vám pomoc, nic víc. Je to pořádná fuška, takže s tím nesmíme moc otálet. Pokud souhlasíte, stavím se tu zítra znovu. Když budete chtít, můžeme pak hned začít. Navrhuji pustit se do toho střízlivě a systematicky. Místnost po místnosti, skříň po skříni. Jen po vzájemné dohodě a s vaším svolením. Pojmenuji všechno, co mi přijde pod ruku, a vy se potom rozhodnete, jestli to mám otevřít a přečíst. Bez vašeho souhlasu nic nezmizí. Ale pokud to je na vás příliš, tak to taky chápu. *Sans rancune*. Nic ve zlém. V tom případě mě zítra pošlete pryč a necháme to, jak to je.“

Fakt, že jsem nenaléhala, v něm vzbudil důvěru.

„Stejně ty věci jednou musí z domu pryč,“ uvažoval.

„Z domu, to není problém. Můžu všechno naložit do krabic neotevřené a snést dolů. To je raz dva.“

„A pak?“

„Na smetiště s tím.“

„Neotevřené?“

„Nebo to samozřejmě můžete tahat s sebou, ale k čemu? Ne že byste si to ještě někdy mohl v klidu pročíst.“

To mu dávalo logiku.

„Jak bezcenným se člověk může stát,“ povzdechl si a zavrtěl hlavou. „Zbytečným. Stejně jako krámy, co si za život nastřádal. Když to přišlo do baráku, vypadalo to jako bůhví co, a nakonec všechno skončí v popelnici. A přesně takhle dopadne i člověk, dřív než si to uvědomí, pozbyde jakéhokoliv významu.“

„Možná z toho významu ještě něco dohledáme,“ řekla jsem vlídně. „Někde v tom chaosu.“

Každý dům, který čeká na demolici, se smíří se svým osudem. Ale tady to vypadá, jako by hodil flintu do žita už před lety. Prošlapané peršany, vybledlé ořechové dřevo, odchlípující se barva, polstrování samý flek, prošoupané obložení stěn, všude vlhké skvrny, pod nimiž tu a tam prosvítají latě. Je mi jasné, že když člověk přestane vnímat své okolí, ztratí ho ze zřetele. Někdo má ještě přátele, kteří by s tím mohli něco udělat, jenže tenhle starý blázen svými vrtochy všechny odehnal.

Žádný div, že mu bývalá posluhovačka dala vale: kam se člověk podívá, všude se tu na hromadách válí minulost! Naplavené zbytky života ve všech rozích jako nánosy bláta po záplavách. Vše je tu olepené minulostí, jako by o bezesných nocích vzlínala spolu se spodní vodou.

Nejhůř je na tom místnost, kde stařec celý den bivakuje. Co to je za nápad, mít záchod a vanu takhle na ráně uprostřed pokoje? Vínové rudý kobereček je posetý tmavými fleky. Od bidetu k železné posteli si za ta léta prošmajdal cestičku, o hygieně to ovšem zrovna nesvědčí. Mastné otisky prstů na šňůrce od zvonku, prach na kořenokvětých.

V nuzném interiéru by to tak nebilo do očí, ale uprostřed všeho toho přepychu je to o to markantnější. Vysoký starožitný nábytek, stříbrné svícný a křišťálové lampy se lesknou mezi popadanými štosy papírů, urvanými závěsy a otevřenými zásuvkami jeho vyhrzlého života...

V určitém slova smyslu takové prostředí k tomu muži patří. Zpoza jeho bílé divoké křtice a zbědovaného pohledu stále ještě prosvítá závan elegance, jiskřička šarmu, s nímž postával se skicářem v kulisách Opery, něco z pozornosti, s níž studoval baletky při ranním rozcvičování, stopy soucitu s jejich zraněními, všímavost k jejich utazeným kostýmům, píchajícím kosticím a růžovým stužkám špiček *pointes*, které se jim zařezávaly do kotníků.

Jeho bývalé já prostupuje pochmurnou současností jako *pentimento*. Záda shrbená pod hanbou vlastního úpadku se občas ještě napřímí hrdostí, s níž kdysi křižoval longchampské padoky nebo sály rodinného paláce v Neapoli.

Tyhle pozůstatky mi dávají naději, že v něm stále ještě můžeme probudit něco z naší společné minulosti.

„Z toho významu ještě něco dohledáme...“ zopakoval a zahloubal se. „To je pravda, co se asi v těch skříních a komodách muselo všechno nahromadit! Každá kupička ukrývá zvyky, zvláštnosti, vyhaslé city, nečekané suvenýry, zapomenuté přátele.“

„Natož pak lásky...“

„I na ně určitě dojde!“ utrl se.

Ta moje proklatá prostořekost! Už jsem ho měla skoro na vějičce, a najednou byl zase na koni.

„Tak se vraťte zítra.“ Vstal na znamení, že náš rozhovor je u konce. „Sdělím vám, jak jsem se rozhodl.“

Když jsme tento plán probírali s Paulem Valérym, moc šancí nám nedával, ale dal nám aspoň naději. Raději mi měl dát konkrétní instrukce,

napadá mě uvnitř Medvědova doupěte, třeba půdorys domu, plán úto-
ku. Jen tak si mě sem vyšlou, ať podstoupím všechna rizika, ale jestli se
naše lest vyradí, schytám to plnou měrou já. Copak já vím, jak se do-
stat na kobylku někomu, kdo je za ta léta zvyklý na supy všeho druhu:
studenty prahnoucí po lekci, novináře slídící po drbech, obdivovatele
dychtící po autogramu, parazity doufající, že si urvou něco z jeho slávy
nebo statků. Žádný div, že důvěrou zrovna nehýří.

Co teď? Nejraději bych vyložila karty na stůl. V určitém okamžiku stej-
ně budu muset odhalit, kdo jsem a proč jsem tady, a doznat se, jak
jsme to na něj narafičili. Co když se dopídí pravdy dříve, než se nám
podaří dosáhnout svého... to by ho jen rozhořčilo. Posílilo by to jeho
nedůvěru. A musím říct, že bych mu to ani nemohla mít za zlé.

Když mě stařec doprovázel do předsíně, nedokázala jsem si už před-
stavit, kde jsem před hodinou vzala odvahu zazvonit. Aby se ujistil, že
skutečně z domu odejdu, zůstal stát a čekal, až si dopnu kabát.

„Máte přízvuk,“ prohlásil zničehonic. „To je odkud, z Maghrebu?“

Mlčela jsem. Nejraději bych bývala odpověděla, že ano, poněvadž
každá lež si ráda vypomůže lží další.

„Zní mi povědomě,“ naléhal.

„Už tu pár let jsem,“ odpověděla jsem vyhýbavě. „Nevěděla jsem, že
to je ještě pořád slyšet.“

„Pocházíte z některé naší kolonie?“

„Ne,“ zasmála jsem se. „Ne, z kolonie ne. Kolonie to opravdu už
dlouhou dobu není.“

I pravda může posloužit jako návnada.

„Louisiana?“ hádal.

„Louisiana!“ přisvědčila jsem. Rychle jsem za sebou zavřela dveře
a zavolala: „Tak zítra!“

Druhá zpráva

Jestli prý neznám někoho z jeho příbuzných.

Tu otázku mi dnes ráno položil jako první. Sotva jsem vyšla nahoru, ani jsem si ještě nesundala kabát. Takže to v něm očividně ještě žije. Když jsem se odebrala do kuchyně, abych postavila na čaj, přišel za mnou. Chtěl vědět, jestli tam s někým udržuji kontakty. Jestli třeba nemáme v Louisianě společné známé.

„De Gas-Mussonovi,“ ozřejmil starý pán netrpělivě, jako by celou noc čekal na odpověď. „Obchodníci s bavlnou z New Orleansu.“

Takže to není tak, jak jste psal, že by už o celé té epizodě nechtěl nic vědět. Naopak. V klidu můžu pod Vaším vedením začít hledat hmatatelné vzpomínky na onu dobu, tedy pokud z nich po půl století ještě něco zbylo, a uvidíme, co se z toho vyklube. Hlavu vzhůru, dělám, co můžu, a jsem si dobře vědoma faktu, že na tomhle počínu závisí nejen klid Vaší duše, ale pravděpodobně i té jeho.

Možná ta jeho otázka byla jen na zkoušku, blesklo mi hlavou. Pokud teď beze všeho přisvědčím, že De Gas-Mussonovy znám, možná tu zed, do níž pořád narážíte Vy, vystaví i přede mnou. Jenže tvářit se jakoby nic a všechny bezostyšně zapřít jsem se taky neopovážila.

„Degas-Mussonovi...“ zopakovala jsem, abych získala čas.

„De Gas,“ upřesnil podrážděně, jako by ten původní způsob psaní byl jen vrtoch. „Ve dvou slovech, aby to vypadalo víc nóbl. Obchodní kancelář v Carondelet Street číslo 63, nedaleko bavlnářské burzy. Na rohu Canal Street kousek od Francouzské čtvrti. No tak, zamyslete se, byla to jedna z nejvyhledávanějších firem. Alespoň do začátku sedmdesátých let.“

„Začátek sedmdesátých let!“ povzddechla jsem si. „To jsem se sotva narodila.“

„Rodina bydlela na avenue Esplanade. Pokud vím, žijí tam dodnes.“
„Pokud víte?“ zeptala jsem se nevinně. „Už s nimi nejste v kontaktu?“

„Ani ho nevyhledávám.“

„Máte adresu. Můžu za vás napsat dopis.“

„K čemu mi je kontakt?“

„Nevím. Příbuzní. Někdy je dobré je v životě mít.“

„Velký bílý dům na avenue Esplanade. Na rohu od, no tak, jak se to jmenovalo...? Nejsevernější výběžek Vieux Carré.“

„My jsme trávili více času na plantáži,“ zalhala jsem. „Proti proudu, směrem k Baton Rouge. Ale když to vezmete po proudu, v dálece zahlédnete kostelní věže... Ta vůně ovocných sadů, jak se člověk blíží k městu.“

„Citrusy!“ přitakal. „A magnólie!“

„A nekonečná pole cukrové třtiny. Ach ano, jak se člověk blíží po řece, na obzoru se zvedají bílé omítky fasád, které se chvějí v horkém, vlhkém vzduchu.“

Zdálo se, že tenhle přístup funguje. Mluvila jsem tiše, trochu zasněně, abych starého pána vlákala do svého přemítání. Tu a tam jsem se odmlčela a dala mu prostor vrátit se v myšlenkách do oné doby.

„Jak se člověk blíží po řece...“ Opakoval, jako by to v duchu viděl. „Země leží o tolik níže než hráz, že člověk shlíží od hladiny dolů na domy.“

„A když loď vplouvá do poslední široké zákruty...“

„U Boulogny.“

„...vystupují za přístavištěm z dýmu lodí bílé věžičky katedrály Saint Louis.“

„Ano, řeka,“ povzdechl si, „ta ohromná, všemocná řeka!“ Posunkem mi naznačil, že si mám k němu přisednout.

„Vedle katedrály se nacházela široká, nízká hala Cabildo,“ líčila jsem mu. „Pevnosti, vojenská pekárna, obchody Almonaster, rušná nákup-

ní třída rue Toulouse. A ten šrumec po celé šířce řeky... Lodníci podél levee a pachtící se černoši, skladiště z červených cihel, šalupy a lana, davy lidí kolem cukrové aukce.“

„Prodejci šunky a melasy,“ doplnil, jako by mu pobíhali přímo před nosem. „Přes všechny ty sudy vyložené na chodníku se člověk sotva prodere.“

„Dřevěná mola plná balíků s bavlnou,“ vzpomínal dál, „line se z nich suchá sladká vůně, jakou člověk nikde jinde neucítí. New Orleans... Ostrý hvizd parních píšťal, kterým o sobě dávaly vědět kolesové parníky, opravdu, už ho zase slyším.“

„A do toho neutuchající pokřikování kamelotů: *Picayune*, kupte si výtisk dnešního *Daily Picayune!*“

„Mastné výpary koblih!“

„Sladké a tučné.“ Dojatě potřásl hlavou. „Koblihy a teplé mléko.“

„Tak vy jste tam byl,“ dělala jsem překvapenou. „Už je to dlouho?“

Odmlčel se, ne aby počítal léta, nýbrž proto, že mu něco vrtalo hlavou.

Musím se naučit nechat ho mluvit, i když zabloudí od tématu, k němuž ho chci směřovat, a nesmím ho neustále netrpělivě přerušovat. Opravdu jste na něj měl raději poslat někoho, kdo v tom umí chodit. Nechápu, jak tajní agenti dokážou den co den dělat svou práci, aniž by je někdo prokoukl.

„Jen vás okrádám o čas,“ pronesla jsem věčně. Hodila jsem do sebe čaj a postavila se. „Neplatí mi za to, abych se vybavovala, nýbrž abych pro vás odvedla práci. Začneme dole?“

Je k nevíře, jak obratně se ten člověk pohybuje po domě! Nikde nezpomalí krok, žádné opatrné našlapování. Naopak, na schodech se ani nepřidrhuje zábradlí, rychle a netrpělivě se žene kupředu, řítí se dolů jako lehkomyšlný mladík. Ne že by ho slepota neomezovala, spíše jako by kašlal na to, nechat se jí zastavit. Z jeho gest číší vášeň, zápal.

Byl vždycky tak netrpělivý, i když maloval nás? Intuitivní, divoká síla, s níž útočil na papír, plná vášně a zároveň obezřetnosti. Nejspíše ano: tvrdě na skutečnost, jemně na tuhu v prstech. Představuji si, jak nejdřív krátkými tahy nasupeně nastřelil hrubé obrysy, a pak, jako při tanci, se naopak zadumaně vznášel nad kresbou a hledal jak dál. Jak výstižně nás tehdy na tom obrázku zachytil. Tentýž nervózní elán ho nyní provází tím jeho neviditelným světem jako pronikavý pohled zpoza semknutých víček.

Seběhl po schodech přede mnou, prošel chodbou, bez zaváhání vzal z věšáku správný klíč a odemkl svou klenotnici.

Své „muzeum“!

Spíše než expozice je to depozitář, tma jako v pytli a místnost tak přeplněná, že jsem se jen stěží prodrala k oknům. On sám žádné světlo nepotřebuje, takže bůhví kdy tu naposledy zasvitlo slunce. Roztáhla jsem závěsy, otevřela okenice a prostor se rozjasnil v záplavě zvířeného prachu.

Upozorňoval jste mě, že budu žasnout nad tím, jak může mít někdo takovou sbírku u sebe doma, ale na klenotnici jako tahle mě nemohlo připravit nic.

Zdi jsou obložené uměním od podlahy ke stropu, rám vedle rámu, nezřídka jeden přes druhý. Další plátna se opírají o stěny v řadách za sebou, nastojato, některé řady i metr tlusté. Po celé místnosti jsou rozmístěné skříně na výkresy, pořadače a stojany překypující grafikami a kresbami.

„Měl jsem štěstí,“ tvářil se skromně. „Spoustu z těch děl vytvořili moji známí. Většinu jsem měl možnost koupit za babku. Občas jsme si něco vyměnili nebo darovali za oběd nebo za láhev vína.“

To každopádně neplatí o El Grecovi a Tiepolovi nebo o grafikách Hokusai a Hirošigeho, jichž jsem jen tak letmo napočítala dobrou stovku. A všechna ta díla Ingrese a jeho vlastních druhů... na tomhle jednom

patře v rue Victor-Massé jsou lépe zastoupena než ve všech francouzských muzeích dohromady: Gauguin, osm kusů, Manet, Corot a Cézanne každý po sedmi plátnech, Renoir, Pissarro, Sisley a Rousseau, slunečnice a zátiší od van Gogha, dobrých dvě stě kreseb a třináct obrazů od Delacroixe, bronzové sochy Baryeho a Bartholomého; a co teprve Daumierovy litografie? Ty leží naskládané na čtyřech ohromných hromadách, celkem jsou jich určitě dobré dva tisíce!

„Božíčku“ vypadlo ze mě, „co se s tímhle vším poděje?“

„Teď když jsem po smrti, chcete říct?“

„Chci říct, když se teď musíte přestěhovat. Nebo to se bude taky všechno stěhovat?“

„Párkrát jsem si pomyslel, že vše věnuji své vlasti. No nezní to náramně? Všechno sakumprásk. Alespoň po mně pojmenují nějaký velký sál v muzeu, s trochou štěstí i celé křídlo. A já se tam pak budu chodit kochat vlastní štědrostí. Na lavičce. Návštěvníci mi budou moct k tomu ušlechtilému gestu blahopřát.“

„Udělalo by to radost více lidem než teď.“

„Můj poslední dar národu nechali jako výraz vděku chřádnout v plném slunečním světle. Jen se běžte podívat do Musée des Arts Décoratifs, jedno plátno je zvrásněné, poněvadž ho špatně vypnuli, u jiného vyztužili papír mizerným lepidlem, takže se pod vrstvou barvy nadělaly bubliny.“

„Tak celou tu sbírku nechte pohromadě a sám si určete podmínky, no nebylo by to krásné, domácí muzeum, kde všechno zůstane tak, jak bylo?“

„Jo, jako u Moreaua, že? To není obytný dům, nýbrž hrobka. Bez ducha a morbidní. Člověk za každými dveřmi čeká, že natrefí na jeho nabalzamovanou mrtvolu. A navíc, bůhvíkam se poděju. Po stěhování. Když si to neohlídám, strčí mě do pátého patra někde na předměstí.“

To pomyslení ho tak rozrušilo, že se přestal ovládat.